

Länsövergripande strategi för folkhälsa och trygghet i Jämtlands län 2026 – 2032

Förord

Arbetet för en god och jämlik hälsa är en gemensam angelägenhet för många aktörer i Jämtlands län. För att möta dagens och framtidens samhällsutmaningar krävs samverkan, långsiktighet och ett gemensamt ansvarstagande.

I Jämtlands län har det sedan 2011 funnits en länsgemensam folkhälsopolicy. I samband med att folkhälsopolicyn skulle revideras tog Regionala ledningsgruppen fram en gemensam målbild för att bygga ett robust och attraktivt län. Målbilden omfattade fyra fokusområden, varav ökad trygghet och förbättrad folkhälsa utgjorde ett. Parallellt påbörjades även ett arbete med att bygga upp en regional samverkansstruktur för frågor som rör folkhälsa och social hållbarhet. Dessa processer har därefter fogats samman.

Region Jämtland Härjedalen (Folkhälsoenheten) och Länsstyrelsens Jämtlands Län (Social hållbarhet) har haft i uppdrag att samordna arbetet med målet att utforma denna strategi med kommande handlingsplaner. Politisk dialogyta för processen har varit nätverket Folkhälso-Z. Arbetet har förankrats löpande med kommunernas folkhälsosamordnare/ motsvarande samt representanter från regionala ledningsgruppen.

Varje medverkande organisation ansvarar för att fatta beslut om hur strategins inriktning och prioriteringar hanteras och omsätts inom den egna organisationens ordinarie verksamhet. Strategin och de tillhörande handlingsplanerna hanteras politiskt genom rekommendationsbeslut i Regionala samverkansrådet (RSR) och förankras i Regionala ledningsgruppen. Därefter beslutas och implementeras de i respektive organisation i enlighet med ordinarie styr- och beslutsprocesser.

Med denna strategi skapas en gemensam grund för ett långsiktigt och samordnat arbete för att stärka folkhälsa och trygghet i Jämtlands län. Genom gemensamt ansvarstagande, kunskapsbaserade prioriteringar och kontinuerlig uppföljning ges förutsättningar för ett robust och attraktivt län.

Underskrifter

Strategin i korthet

Strategins inriktning

Den länsövergripande strategin för folkhälsa och trygghet anger den gemensamma riktningen för arbetet med god och jämlik hälsa i Jämtlands län. Den utgår från det nationella folkhälsopolitiska målet och länets regionala utvecklingsstrategi och ska bidra till långsiktiga och samordnade förutsättningar för folkhälsoarbetet i länet.

Hur genomförs strategin?

Strategin genomförs genom samverkan mellan länets aktörer och konkretiseras i tvååriga handlingsplaner. Arbetet stöds av två grupperingar – strategigrupp och dialogforum – som har en central funktion i uppstart och genomförande.

Hur används strategin?

Strategin används som vägledning i aktörernas ordinarie verksamhet och styrning. Handlingsplaner tas fram och beslutas av respektive organisation inom ramen för deras ansvar. Arbetet bygger på gemensam analys, kunskapsunderlag och prioriteringar.

Hur följs arbetet upp?

Strategin och handlingsplaner följs upp vartannat år genom gemensam uppföljning och analys.

Giltighetstid

Strategin gäller för perioden 2026–2032 och kompletteras av tvååriga handlingsplaner.

Varför en Länsövergripande strategi för folkhälsa och trygghet?

Strategins inriktning

Den länsövergripande strategin för folkhälsa och trygghet i Jämtlands län har tagits fram på uppdrag av Region Jämtland Härjedalen, Länsstyrelsen och Regionala ledningsgruppen, i samverkan med länets kommuner.

Strategin ska skapa en tydlig riktning för det gemensamma arbetet med att främja en god och jämlik hälsa i länet. Strategin utgör ett verktyg för att omsätta det nationella folkhälsopolitiska målet att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation – i praktiken. Strategin knyter även an till den regionala utvecklingsstrategin "En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i"¹.

Utveckling av folkhälsa och trygghet

Under de senaste decennierna har skillnader i hälsa ökat, både nationellt och i Jämtlands län. Hälsoläget påverkas i stor utsträckning av människors livsvillkor, såsom utbildning, arbete, ekonomi och boende. Det finns tydliga skillnader i hälsa mellan grupper, kopplade till bland annat socioekonomiska förutsättningar, diskrimineringsgrunder och geografiska förhållanden. Även på kommunnivå finns variationer som hänger samman med demografiska och socioekonomiska förutsättningar.

Samtidigt präglas samhällsutvecklingen av förändringar som kan påverka människors livsvillkor och skapa oro och otrygghet i vardagen. När människors tillit, delaktighet och känsla av sammanhang påverkas får det konsekvenser för hälsan. Trygghet är därför en viktig bestämningsfaktor för folkhälsa och förstås i denna strategi som en del av människors livsvillkor, med koppling till hälsa, livskvalitet och möjlighet att delta i samhället.

---

¹ Länets regionala utvecklingsstrategi har målbilden *En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i*.

Gemensamt ansvar och behov av en strategi

För att uppnå en god och jämlik hälsa och ett socialt hållbart samhälle krävs ett målinriktat, systematiskt och tvärsektoriellt främjande och förebyggande arbete på och mellan samtliga nivåer i samhället. Det handlar om att ta vara på olika aktörers kompetens och uppdrag och att insatserna kompletterar varandra.

Flera samhällsaktörer har uppdrag som påverkar folkhälsan, och arbetet styrs av nationella mål, lagstiftning samt regionala och lokala styrdokument, däribland Agenda 2030 och åtaganden kopplade till mänskliga rättigheter (Se bilaga 1).

Jämtlands län ingår i Saepmie och flertalet kommuner är samiska förvaltningskommuner, med ett särskilt ansvar att beakta samers rättigheter och förutsättningar som urfolk. Samiska livsvillkor, kultur, språk, näringar och relationen till land och natur har betydelse för hälsa och välbefinnande.

Mot denna bakgrund finns ett behov av en strategi som skapar en gemensam riktning för folkhälsoarbetet i Jämtlands län.

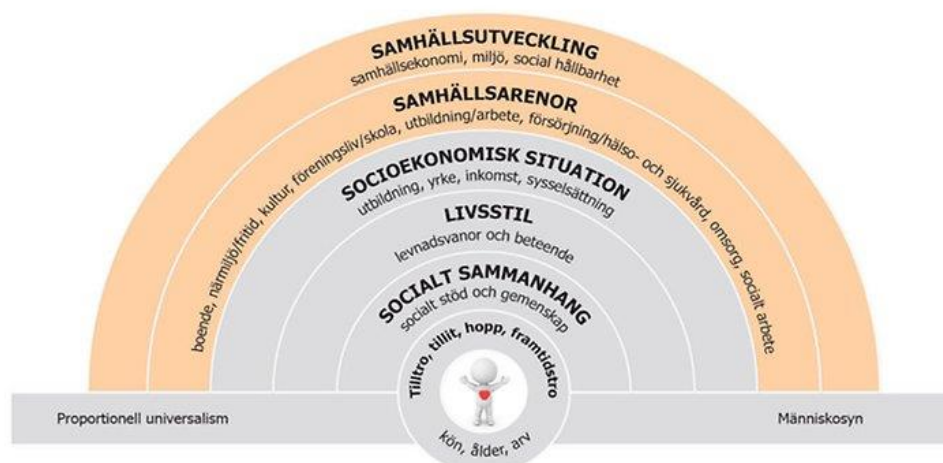
Syfte med strategin

Den länsövergripande strategin för folkhälsa och trygghet ska verka för ett långsiktigt och systematiskt folkhälsoarbete för att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa bland befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna. Trygghet är ett perspektiv som ska genomsyra arbetet.

Strategin ska bidra till att stärka samverkan och gemensam samordning, vilket är avgörande för att skapa långsiktiga och hållbara förutsättningar för folkhälsoarbete i länet. Samverkan behöver ske både på regional och lokal nivå.

Vad påverkar folkhälsa?

Människors livsvillkor och förutsättningar i det vardagliga livet formas av samhällsutvecklingen, där samhällsekonomi, miljömässiga förhållanden och social hållbarhet samverkar. Dessa påverkar de arenor där människor lever sina liv, såsom boendemiljö, skola, fritid och arbetsliv, liksom hälso- och sjukvård och civilsamhälle. Tillsammans med familjesituation och uppväxtförhållanden påverkar detta människors möjligheter till utbildning, arbete och försörjning, och utgör centrala bestämningsfaktorer för hälsa och trygghet. Trygghet är en bestämningsfaktor för folkhälsa och har stor betydelse för människors möjligheter att leva ett gott och hälsosamt liv.

Figur 1. "Östgötamodellen för jämlik hälsa – ett samspel mellan individ, miljö och samhälle". Orange färg markerar de samhälleliga förutsättningar som är avgörande för de individuella (grå) bestämningsfaktorerna för hälsa. Framtagen av Jolanda van Vliet och Margareta Kristenson, 2014, baserad på hälsans bestämningsfaktorer av Dahlgren och Whitehead (1991).

Den samiska hälsomodellen som Sametinget utarbetat i sitt hälsopolitiska program bygger på en helhetssyn där hälsa ses som balans mellan individ, kultur, natur och livsvillkor, med bakgrund i både traditionell kunskap och historiska erfarenheter.

Det generella folkhälsoarbetet fokuserar på de samhälleliga förutsättningarna, de livsvillkor och livsmiljöer eller arenor där människor lever, bor och verkar, föds samt åldras. Det handlar om att med generella insatser främja hälsa, förebygga fysisk, psykisk och social hälsa. En central del i det generella folkhälsoarbetet är att beakta hur beslut och verksamheter påverkar olika grupper i befolkningen.

De nationella folkhälsopolitiska målområdena visar de områden som har betydelse för folkhälsan och utgör en gemensam ram som knyter an till hälsans bestämningsfaktorer.

Figur 2. Folkhälsopolitikens åtta målområden. Källa: Folkhälsomyndigheten.

Genomförande

För att genomföra strategin krävs långsiktig samverkan mellan länets aktörer samt ett systematiskt arbetssätt för uppföljning, analys och prioritering av insatser.

Ansvar och roller i samverkan

Målet om en god och jämlik hälsa är en komplex samhällsutmaning som kräver gemensamt ansvarstagande från flera aktörer (Se bilaga 2). Ett framgångsrikt folkhälsoarbete förutsätter tydliga organisatoriska förutsättningar och en gemensam struktur för samverkan mellan länets aktörer. I länsdialoger har ett antal organisatoriska framgångsfaktorer identifierats som särskilt betydelsefulla för ett hållbart och effektivt folkhälsoarbete i länet.

Dessa omfattar att:

- det strategiska folkhälsoarbetet är politiskt förankrat, folkhälsoarbetet resurssätts långsiktigt,
- det finns en ansvarig funktion inom organisationen med mandat att leda och samordna folkhälsoarbete och/eller social hållbarhet,
- det finns förvaltnings- eller sektorsövergripande strukturer, eftersom folkhälsoarbete spänner över flera verksamhetsområden,
- det finns tillgång till kunskap och kompetens inom folkhälsa och trygghet hos förtroendevalda, chefer och strategiska funktioner.

Sammantaget visar det på vikten av långsiktigt och hållbart folkhälsoarbete i länet. Framgångsfaktorerna visar behov av samverkan och gemensamt ansvarstagande vilket ligger till grund för strategins inriktning och genomförande.

Strategigrupp och dialogforum

För att genomföra strategi och följande handlingsplaner finns två grupperingar strategigrupp och dialogforum. Båda dessa grupper är beredande det vill säga inte beslutande.

Strategigrupp för folkhälsa och trygghet

Syfte och roll:

- strategigruppens huvudsakliga roll och uppdrag är att arbeta efter framtagna strategier med handlingsplan och att följa upp den,
- strategigruppen ska samordna och bereda arbetet med att ta fram handlingsplaner,
- strategigruppen ska verka för samordning och synergier i relation till närliggande samverkansarenor,
- strategigruppen ska bjuda in till möten för dialogforum 2-4 gånger per år.

Aktörer: Strategigruppen bemannas av tjänstepersoner från Länsstyrelsen och Region Jämtland Härjedalen och kommunrepresentant nära dialog förs med representant från kommunförbundet som bidrar med kommunperspektiv på länsnivå vid involverade olika funktioner.

Dialogforum för folkhälsa och trygghet

Syfte och roll:

Dialogforum för folkhälsa och trygghet syftar till att samla en bredd av aktörer för att hantera strategin och tillhörande handlingsplaner utifrån gemensamma samhällsutmaningar.

Genomförande, digitalt eller fysiskt, sker 2–4 gånger per år i syfte att:

- möjliggöra en sektorsövergripande samverkan, samhandling och samsyn,
- stödjande i arbete med handlingsplanerna,
- tematiska träffar utifrån handlingsplanerna.

Aktörer: Folkhälsosamordnare eller motsvarande funktioner i kommunerna, Region Jämtland Härjedalen och Länsstyrelsen Jämtlands län utgör fasta deltagare i dialogforum. Respektive organisation ansvarar för att vid behov säkerställa deltagande av relevanta tjänstepersoner och/eller förtroendevalda utifrån aktuellt tema och frågeställning. Därutöver bjuds andra aktörer in,

såsom myndigheter i länet, näringsliv, civilsamhälle, samiska aktörer och universitet, utifrån dialogforumets inriktning och behov.

Gemensamt arbetssätt

Strategin ska bidra till långsiktig samverkan och ömsesidig tillit mellan berörda aktörer. Detta förutsätter en gemensam förståelse för respektive aktörs roller, ansvar och mandat, liksom kunskap om och respekt för varandras styrkor och förutsättningar.

I gemensamt arbetssätt ingår att:

- utveckla och använda dialogforum.
- utveckla samverkan med universitet, civilsamhälle och näringsliv.
- säkerställa att arbetet sker med hänsyn till andra relevanta regionala och lokala styrdokument.
- använda befintliga regionala nätverk med koppling till strategin, såsom Kunskapsnätverket för samisk hälsa och Kommunförbundets nätverk.

Kartläggning och analys

För att möjliggöra gemensamma prioriteringar utifrån strategin och kommande handlingsplaner behöver arbetet vara strukturerat med uppföljning och analys. En gemensam kartläggnings- och analysstruktur skapar förutsättningar för att följa utvecklingen över tid (bilaga 3). Detta innefattar att:

- utveckla och använda regionala och lokala lägesbilder som underlag för läns- och regiongemensamma prioriteringar i arbetet med handlingsplanerna.
- utveckla en gemensam systematik för uppföljning och analys av handlingsplanerna, inklusive omvärldsbevakning och framtidsspaning.

Handlingsplan

Strategin konkretiseras genom tvååriga handlingsplaner som tas fram och revideras utifrån aktuella behov och kunskapsunderlag. Prioriteringar i handlingsplanerna ska baseras på ”läget i länet”, där nationell, regional- och lokala data, indikatorer och analyser används för att identifiera

utvecklingsområden, skillnader i livsvillkor och hälsa samt områden där insatser bedöms ha störst effekt.

Tvärgående perspektiv ska beaktas i handlingsplanerna såsom jämställdhet och minoritets och urfolksperspektiv.

Arbetet inom handlingsplanerna ska vara långsiktigt, kunskapsbaserat och uppföljningsbart. Insatser och aktiviteter ska bygga på bästa tillgängliga kunskap och bidra till lärande och utveckling över tid.

Uppföljning

Den Regionala ledningsgruppen ansvarar för att följa upp och utvärdera strategin och tillhörande handlingsplaner. Uppföljningen sker vartannat år och strategigruppen ansvarar för beredning och rapportering till Regionala ledningsgruppen. Resultatet redovisas länsövergripande till det regionala samverkansrådet på politisk nivå.

Giltighet Strategi gäller för 2026–2032.

Bilaga 1

Regeringsformen SFS nr: 1974:152

2 § Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska den allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.

Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Lag (2010:1408).

Bilaga 2

Ansvar och roller i folkhälsoarbete

Länets kommuner

De ansvarsområden som åligger kommuner påverkar viktiga bestämningsfaktorer för hälsa, som skola och barnomsorg, vård och omsorg både för äldre och personer med funktionsnedsättning. Det handlar även om fysisk planering, trafik och bostadsförsörjning, miljö och hälsoskydd, vatten och avlopp. Men kommunerna har också frivilliga uppgifter som de kan ta sig an som har påverkan på människors hälsa såsom kultur och fritid, integration, sysselsättning och näringslivsutveckling.

Demokratifrågor, möjliggöra inflytande och delaktighet för kommuninvånarna men också att anordna allmänna val. I de fall en kommun är samisk förvaltningskommun gäller ett särskilt ansvar mot nationella minoriteter.

Sedan 2023 har även kommunerna ett utökat ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Utifrån arbetet med den här strategin har kommunen följande roll:

Initiera lokala utvecklingsinsatser för främjad folkhälsa i samverkan

Medverka i regional samverkan inom folkhälsoområdet

Arbeta med samordning och förankring på kommunnivå

Utveckla och stärka samarbete med civilsamhällets organisationer inom folkhälsoområdet.

Operativt arbete inom berörda verksamhetsområden inom trygghet och folkhälsa

Arbeta med lokal analys i dialog med regionen och länsstyrelsen

Region Jämtland Härjedalen

På regional nivå ansvarar Region Jämtland Härjedalen bland annat för hälso- och sjukvård, tandvård, folkhälsa, regional tillväxt, infrastruktur, kollektivtrafik och kultur och bildning.

Utifrån arbetet med den här strategin har regionen följande roll:

- Initiera och stödja regionala utvecklingsinsatser och samverkan för främjad folkhälsa inom sitt regionala ansvarsområde
- Stödja det lokala arbetet som utgår från denna strategi med tillhörande handlingsplaner bland annat genom samordnings- och kunskapsstöd
- Bistå med dataunderlag vad gäller livsvillkor, levnadsvanor och hälsoutfall
- Stödja det lokala folkhälsoarbetets kunskaps- och utvecklingsstöd
- Operativt arbete inom berörda verksamhetsområden inom Folkhälsa och trygghet
- Region Jämtland Härjedalen ingår i samiskt förvaltningsområde.

Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelsen Jämtlands län representerar regeringen på regional nivå. Uppdragen handlar om att nationella målen ska få genomslag och att verksamheten ska bidra till en långsiktig ekonomisk, ekologisk och socialt hållbar utveckling i länet. Länsstyrelsen i Jämtland har ett antal uppdrag inom social hållbarhet och verkar för samordning och med kunskapsstöd på området i länet. Utöver det finns också uppdrag inom friluftsliv, samhällsplanering och boende, miljö och vatten, natur och landsbygd.

Utifrån arbetet med den här strategin har Länsstyrelsen följande roll:

- Initiera och stödja regionala utvecklingsinsatser och samverkan, inom myndighetens regionala ansvarsområde, för att främja social hållbarhet
- Stödja det lokala arbetet som utgår från denna strategi med tillhörande handlingsplaner bland annat genom samordnings- och kunskapsstöd samt lägesbilder utifrån social hållbarhet.
- Utgöra en länk mellan lokala aktörer och nationella myndigheter med uppdrag av betydelse för social hållbarhet, folkhälsoarbete och trygghet.

Viktiga aktörer för samverkan

Förutom de undertecknande aktörerna finns i länet ett flertal andra viktiga samarbetspartner – civilsamhälle, näringsliv, universitet och myndigheter. Genom att fler aktörer antar eller arbetar utifrån strategin förstärks både lokala utvecklingsinsatser och regional samverkan. Inom ramen för dialogform för

trygghet och folkhälsa kan olika samarbetspartner bidra utifrån sina förutsättningar.

Bilaga 3 Kärnindikatorer

Kärnindikatorer utifrån folkhälsopolitikens målområden och generella hälsomått

Folkhälsomyndigheten har tagit fram kärnindikatorer för att följa upp det övergripande folkhälsopolitiska målet. Kärnindikatorerna ska visa på om målet nås genom att besvara på frågorna:

- Skiljer sig hälsan/förutsättningarna för hälsa mellan olika grupper i befolkningen?
- Ökar eller minskar dessa skillnader över tid.

Nedan är en lista över de kärnindikatorer som är uppföljningsbara via Folkhälsomyndighetens hemsida. En del av kärnindikatorerna är hämtade från Hälsa på lika villkor som vi möjlighet att bryta ner i alla fall läsresultatet på olika grupper. Övriga kärnindikatorer är dels hämtade från andra undersökningar exempelvis Arbetskraftsundersökningarna medan andra är registerdata. Möjligheten att bryta ner dessa kärnindikatorer och dessa kanske inte alltid har samma möjlighet att brytas ner på länsnivå och olika grupper.

Länkar om ni är intresserade av att läsas mer om framtagandet av och om kärnindikatorerna:

Stödstruktur för god och jämlik hälsa

Kärnindikatorer för uppföljning av hälsa i det folkhälsopolitiska ramverket

Målområde 1 – Tidiga livets villkor

- Riskbruk av alkohol vid inskrivning i mödrahälsovården
- Inskriven i förskola

Målområde 2 – Kunskaper, kompetenser och utbildning

- Gymnasiebehörighet
- Gymnasieexamen

Målområde 3 – Arbete, arbetsförhållande och arbetsmiljö

- Långtidsarbetslöshet
- Unga som varken arbetar eller studerar
- Krav-kontroll i arbetet

- Fysisk påfrestning i arbete

Målområde 4 – Inkomster och försörjningsmöjligheter

- Ekonomisk standard
- Varaktig låg ekonomisk standard (relativ) barn
- Varaktig låg ekonomisk standard (relativ) vuxen
- Varaktig låg inkomststandard (absolut) barn
- Varaktig låg inkomststandard (absolut) vuxen

Målområde 5 – Boende och närmiljö

- Avstått från att gå ut ensam pga rädsla att bli överfallen eller på annat sätt ofredad (HLV)
- Störd sömn av trafikbuller (HLV)

Målområde 6 – Levnadsvanor

- Tobaksrökning, daglig (HLV)
- Alkohol, riskkonsumtion (HLV)
- Fysisk aktivitet (HLV)
- Fysisk aktivitet barn
- Grönsaks- och rotfruktsintag, dagligt (HLV)
- Grönsaksintag, barn

Målområde 7 – Kontroll, inflytande och delaktighet

- Valdeltagande
- Utsatt för kränkande behandling eller bemötande (HLV)
- Utsatt för våld eller hot om våld (HLV)
- Tillit till samhällets institutioner
- Tillit till andra (HLV)

Målområde 8 – En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

- Avstått läkarvård trots behov
- MPR-vaccination, barn
- Avstått tandläkarvård av ekonomiska skäl trots behov (HLV)

Hälsoindikatorer

- Självskattad hälsa (HLV)
- Självskattad hälsa, barn
- Medellivslängd
- Förtida dödlighet
- Psykisk påfrestning, allvarlig